

ВВП України: не однією лише сталлю

Олександр Савченко «Дзеркало тижня. Україна» №23, 22 червня 2012

Фото Андрій Товстиженко, ZN.UA

У попередньому номері DT.UA я вже почав пояснювати, як можна збільшити ВВП із допомогою кредитування і значних, але раціональних урядових видатків. Однак в уряді особливо переймаються проблемою імпортозаміщення. Або, іншими словами, як менше імпортувати з-за кордону, більше виробляти в Україні і, за можливості, експортувати. Стурбованість ця зрозуміла, і я її поділяю.

Почнемо з азів — з визначення валового внутрішнього продукту країни (ВВП), яке наводиться практично в будь-якому підручнику з макроекономіки. Отже, ВВП — це ринкова вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених усередині країни за певний період часу. Розраховується ВВП за формулою: $Y = C + I + G + NX$. Тобто величина ВВП (Y) розбивається на чотири частини: споживання (C), інвестиції (I), державні закупівлі (G) і чистий експорт (NX — різниця між експортом та імпортом).

Наведу дані про розмір ВВП за 2011 рік деяких країн: США — 15094 млрд. дол., Китай — 7298 млрд., Німеччина — 3577 млрд., Росія — 1850 млрд., Польща — 514 млрд., Україна — 165 млрд. дол. Зрозуміло, що усереднену оцінку добробуту громадян країни цей показник дає після ділення значення ВВП на кількість жителів. Ми вже зазначали (див. DT.UA №20 від 2 червня 2012 року), що Україна замикає список країн Європи за показником ВВП на душу населення! Як його збільшити за рахунок імпортозаміщення?

Почну з банальних рекомендацій щодо підтримки експорту. Перша: я не раджу вдаватися до найпотужнішого і разом із тим найпримітивнішого стимулу розвитку експорту — девальвації гривні. Як уже було показано (див. DT.UA №20), гривня вже сьогодні є найбільш знеціненою валютою в світі, і подальша її девальвація перемістить Україну прямо в Африку...

Друга рекомендація: уряд може дуже просто і швидко створити і наділити ресурсами *експортне кредитне агентство*. Це агентство надає за плату страховки або гарантії експортерам, у тому числі й від неплатежів за кредитами. Бюджет таких організацій у середньому становить 0,11% експорту (розрахунки Світового банку), а користь — величезна.

Третя рекомендація: дуже поширеною у світовій практиці формою підтримки експорту є *агентства з просування експорту*, які надають допомогу експортерам у пошуках ринків збуту. Окрім того, вони

відповідальні за сприятливий торговий імідж країни, тренінг експортерів, маркетинг, дослідження експортних ринків з подальшими публікаціями тощо.

Четверта рекомендація: *відшкодування частини відсоткової ставки за кредитами українським експортерам у розмірі, який не призводить до порушень правил СОТ*. Хочу особливо зазначити, що в СОТ способи державної підтримки експорту регулюються Угодою про субсидії та компенсаційні заходи. Наприклад, нині стандартна міжнародна ставка за експортними кредитами становить 5—6%. Якщо український банк кредитує експортера під 15% річних, то субсидія держави може становити 9—10%, і це не суперечитиме правилам СОТ!

Зазначу, що вищезазвані державні методи підтримки експорту в основному мають стосуватися тільки продукції з високою доданою вартістю, а не сировинних продуктів.

Далі хотілося б порушити дуже важливу проблему розвитку економіки України. Радянська, марксистська освіта сформувала у нас, особливо у чиновників, уявлення про те, що ВВП формують в основному промисловість і сільське господарство. Можливо (але це під питанням), транспорт і зв'язок. Торгівля — це ближче до спекулянтів, а послуги — це взагалі невиробничі витрати! Насправді це не так. *Що більш розвинутою є країна, то більший внесок у ВВП приносять різні послуги — лікарів, професорів, спортсменів, артистів, і тим менший — промисловість і сільське господарство!*

Подивіться на формулу ВВП, особливо на її складову С — споживання. Що вищий дохід сім'ї, то більше вона споживає послуг (причому якісніших і дорожчих) — освітніх, медичних, туристичних, культурно-розважальних, ресторанних тощо. Я навмисне пропускаю сектор фінансових послуг, але в принципі потрібно додати також, що сім'ї з високим рівнем доходу обслуговуються в хороших банках, страхових компаніях та інших фінансових установах...

Так от, згідно із формулою ВВП, коли ви навчаєтеся в українському вузі, підвищуєте кваліфікацію в українській школі бізнесу, лікуєтеся в українських лікарнях, відпочиваєте на українських курортах, ВВП країни зростає. Якщо всі ці послуги ви отримуєте за кордоном, він не змінюється (зростає С (споживання), але зменшується NX (чистий експорт зі знаком мінус, тобто імпорт). Більше того, якщо ви йдете на концерт українського артиста, слухаєте українську музику, читаєте українську книжку або дивитесь український фільм, ВВП країни зростає. Якщо ж для вас співатиме іноземець або ви дивитиметеся іноземний фільм, ВВП в Україні не зміниться, однак виросте ВВП країни, звідки цей іноземець приїхав, або країни, де було надруковано книжку.

Гадаю, вам стає більш зрозуміло, чому ми такі бідні. Не тільки тому, що купуємо дорогий російський газ або дешевий китайський одяг, а й тому, що лікуємося, відпочиваємо і навчаємося за кордоном. Та головне — читаємо не наші книжки, дивимося не наші фільми, слухаємо не нашу музику!

В епоху економічного націоналізму, який фактично став базовим елементом економічної політики всіх країн (окрім України), ми стаємо легкою здобиччю інших, більш освічених, більш прагматичних, більш націоналістичних та успішних країн. Я не агітую за культурну ізоляцію, а лише вказую на проблему... Однак дуже шкода наших талановитих письменників, лікарів, артистів, режисерів, які стали жертвами малограмотних і непатріотичних чиновників.

Чи можна швидко змінити ситуацію? Теоретично — так, практично — теж так, але за певних обставин. Найпростіші рекомендації зводяться до такого.

Уряд показав, що здатен здійснювати (нехай і з помилками) глобальні інфраструктурні проекти (Євро-2012). Давайте цим скористаємося! Перша інфраструктурна програма, яку необхідно на практиці, а не на словах, розпочати негайно, має бути спрямована на [енергозбереження](#), включаючи заміну найбільш неефективної в світі інфраструктури жеків. Гарантую, що 25—30 млрд. грн. розумних інвестицій в енергозбереження дадуть нам змогу через три-чотири роки відмовитися від імпорту газу і навіть стати його експортером, а ціни на комунальні послуги можуть зменшитися, як це відбувалося після реформ ЖКГ у всіх цивілізованих країнах. Мені можуть заперечити: «А як же відкоти і т.ін.?» Відповідаю: «Це наша з вами плата за пасивність і конформізм, треба звикати за все платити».

Ще масштабнішим інфраструктурним проектом могла б стати програма розвитку туризму. Безглуздо не скористатися результатами Євро-2012. Україну відвідали сотні тисяч іноземців, причому це новий клас туристів для країни. Якщо до Євро-2012 в Україну приїжджали в основному політики та бізнесмени, то зараз вперше нас відвідали прості люди. Упевнений, що сарафанне радіо маленьких європейців буде значно позитивнішим від замовних антиукраїнських роликів, проплачених нашими «друзями».

Куди їхати іноземним туристам? Маршрут №1 — Крим, №2 — Одеса, №3 — Карпати. Якщо хоча б теоретично львівські матчі Євро-2012 відкрили світові цей регіон, то Крим і Одеса були забуті

незаслужено, і уряд перед ними в боргу! Якщо з Одесою зовсім просто — потрібно просто закінчити всі інфраструктурні проекти, пов'язані з водопостачанням і каналізацією (море має бути чистим), то проблема Криму як курортної столиці Східної Європи значно складніша.

Потрібно вирішити три завдання. *Перше: побудувати прямий автобан Київ—Сімферополь. Друге: розв'язати проблему з каналізацією в усіх курортних містах Криму. Третє: запустити другий міжнародний аеропорт у Бельбеку* (туристам не доведеться добиратися три години від аеропорту до місця відпочинку, як це відбувається зараз). *Гадаю, державна програма «Туризм-2015» була б на порядок прибутковішою від Євро-2012.*

Ці рекомендації тим більш актуальні, що частина з них не потребує ніяких інвестицій, тільки законодавчої підтримки та кадрового посилення відповідальних чиновників. Маються на увазі програми з розвитку приватної української освіти, охорони здоров'я, музики, культури і спорту. А інфраструктурні проекти з енергозбереження і туризму хоч і витратні, але дуже прибуткові. Розрахунки, зроблені в нашому інституті, показують, що витрати можуть окупитися за три-чотири роки. Про таку ефективності Європа може лише мріяти.